

УДК 808:659.3(477)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-3-16>**Юлія МАСЛОВА,***orcid.org/0000-0002-5568-8282*

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри документно-інформаційних комунікацій

Національного університету «Острозька академія»

(Острог, Рівненська область, Україна) *yuliia.maslova@oa.edu.ua*

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЗООМОРФНОЇ МЕТАФОРИ В СУЧАСНОМУ ГАЗЕТНОМУ УКРАЇНСЬКОМОВНОМУ ДИСКУРСІ ВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Актуальність дослідження зооморфної метафори в газетному дискурсі самоочевидна, адже ця тема не достатньо досліджена й часто-густо не перебуває в колі зацікавлення науковців. Газетний дискурс у нашій розвідці розуміємо як складний соціокультурний, лінгвоетнічний феномен, що став полівекторним за своїми різноманітними експлікаціями, складним за змістом і структурою побудови у зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації. Українськомовний сучасний газетний текст воєнного періоду – яскравий приклад використання **зооморфної метафори**, яка є одним із засобів творення мовної картини світу сучасних журналістів; вона постає певною лінзою, яка доволі чітко відображає етнічні символи й стереотипи народу в період змін. Відтак зоонімні характеристики й риси людини, що виникали історично, на підґрунті образного уявлення про тварин, найбільш яскраво репрезентують національну самобутність мови. Домінантною рисою зооморфних метафор є те, що алегоричний образ тварин спирається на національні, соціальні, гендерні стереотипи свідомості, експлікує мовні тренди певного періоду, епохи, культури й світогляду. Семантика зоонімів, що експлікована в мові сучасних українськомовних газетних видань, досить різнобарвна, переважно негативно конотована, спрямована на алегоричну типологію ворога, найчастіше всього метафоричну, наділену виразними експресивними семантико-стилістичними відтінками пейорації з елементами образності, що зумовлено воєнними діями та російською агресією. Установлено, що зоосемантичні алегорії в газетному дискурсі України функційно продуктивні, адже вони репрезентують певні асоціації тварин із тими чи тими рисами людської поведінки, за їхньою допомогою можна передати латентні сенси, увиразнити текст, наголосити на зовнішніх ознаках людини, предмета чи явища, а також передати внутрішні якості й ціннісні орієнтири в дихотомії «свій-чужий».

Ключові слова: газетний дискурс, зооніми, газетний текст, зооморфна метафора.

Yuliia MASLOVA,*orcid.org/0000-0002-5568-8282*

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor of the Department of Document and Information Communications

National University of Ostroh Academy

(Ostrog, Rivne region, Ukraine) *yuliia.maslova@oa.edu.ua*

REPRESENTATION OF ZOOMORPHIC METAPHOR IN CONTEMPORARY NEWSPAPER DISCOURSE IN UKRAINIAN LANGUAGE OF THE WAR PERIOD

The relevance of the study of the zoomorphic metaphor in newspaper discourse is self-evident, because this topic is not sufficiently researched and is often not in the circle of interest of scientists. In our research, we understand the newspaper discourse as a complex socio-cultural, linguistic-ethnic phenomenon, which has become multi-vector in its various explanations, complex in terms of content and construction structure in connection with the full-scale invasion of the Russian Federation. The Ukrainian-language modern newspaper text of the war period is a vivid example of the use of a zoomorphic metaphor, which is one of the means of creating a linguistic picture of the world of modern journalists, it acts as a certain lens that quite clearly reflects the ethnic symbols and stereotypes of the people in the period of change. Therefore, the zoonymic characteristics and features of a person, which arose historically, on the basis of a figurative imagination about animals, most vividly represent the national identity of the language. The dominant feature of zoomorphic metaphors is that the allegorical image of animals is based on national, social, gender stereotypes of consciousness, explains the linguistic trends of a certain period, era, culture and world view. The semantics of zoonyms, explicated in the language of modern Ukrainian-language newspapers, is quite colourful, mostly negatively connoted, aimed at an allegorical typology of the enemy, most often metaphorical, endowed with expressive semantic and stylistic shades of pejoration with elements of imagery caused by military actions and Russian aggression. It has been established that zoosemantic allegories in the newspaper discourse of Ukraine are functionally productive, because they represent certain associations of animals with certain features of human behaviour; with their help you can convey latent meanings,

emphasize the text, emphasize the external features of a person, object or phenomenon, and convey internal qualities and value orientations in the dichotomy "own-other".

Key words: newspaper discourse, zoonyms, newspaper text, zoomorphic metaphor.

Актуальність дослідження. Російська агресія дала поштовх сильному емоційному сплеску для народу України, який важко висловити літературними словами, тому в публіцистиці журналісти активізували експресивну лексику для номінації всіх перипетій сьогодення. Автори газетних видань у процесі ословлення нових понять і явищ, пов'язаних із воєнними подіями, вдаються до креативної мовотворчості, щоб якомога влучніше й красномовніше передати своє бачення й розуміння ситуації. Популярним засобом вираження в газетному дискурсі стає оцінно-експресивна зоометафора, яка здатна продукувати стереотипи, ментальні образи, що апелюють до певного етносу, народу, нації. Відтак, зооморфна метафора – це вид вторинної номінації, для якого властиво перенесення певних рис представників тваринного світу на людину, предмет чи явище. В основі такої метафори покладена національно маркована й соціокультурна система асоціацій, що пов'язана зі світом фауни та людського побуту. Варто зауважити, що маркер схожості, на якому ґрунтується метафорична трансформація зоореалій, різноманітний: зовнішня й інтелектуальна подібність, внутрішні якості, особливості поведінки, звуковимови, невербальних сигналів тощо. Відтак автори газетних текстів намагаються «купувати» увагу читачів влучною алегорією, експресією тваринної семантики, навмисним порушенням літературних норм і прагненням до свободи слова через стилістично знижену лексику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Газетний дискурс завжди був об'єктом активних наукових розвідок у багатьох сферах. Лінгвістичному аспекту вивчення саме газетного дискурсу присвячено праці А. Загнітка, О. Попкової, Л. Тишакової, О. Хорошун, М. Навальної та ін. Досить вдало актуалізовано вивчення теми етнічних символів та стереотипів в українській зоонімній терміносистемі в наукових працях Л. Крижко, дослідник О. Лазер-Паньків детально описує особливості давньогрецької зооморфної метафори на позначення рис характеру людини. Уживання метафор у текстах газетно-журнальної періодики, їхні типи, види, напрямки метафоризації і семантику аналізує українська вчена Л. Федорова.

Об'єктом нашої наукової розвідки стали зооніми, що активно використовують журналісти в сучасних українськомовних газетних текстах воєнного періоду (2014–2023 р.) для зооморф-

ної метафоричної й фразеологічної характеристики людини, нації, країни, предмета чи певного явища. Ми детально аналізували тексти сучасної офіційної української преси: «День», «Україна молода», «Урядовий кур'єр», «Голос України», а також матеріали регіональних та вузькопрофільних видань: «Час», «Високий замок», «Волинь», «Ракурс», «Чорноморські новини», «Рівне вечірнє», «Галичина», «Ратуша», «Свобода», «Звягель» та ін.

Мета дослідження. Усебічний наліз семантичних і функційних особливостей зооморфних метафор у газетному дискурсі на матеріалі сучасної преси в Україні.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи специфіку газетного дискурсу, варто зауважити, що поняття дискурсу значно ширше від поняття тексту. Дискурс – це відразу і процес мовленнєвої діяльності, і її результат (тобто текст), тому дискурс осмислюємо як надскладне комунікативне явище, що вміщує лінгвокультурний контекст, детальну інформацію про комуніканта, комуніката і респондента та основні відомостей про процес кодування й декодування тексту. Газетний дискурс – один із видів масово-інформаційного дискурсу, який є інституційним типом дискурсу і виконує важливі для сучасного суспільства функції: кодує інформацію для певної аудиторії, розважає і впливає на масового читача (Р. Водак, Т. ван Дейк, М. Макаров та ін.). На потребі детальніше досліджувати такий аспект газетного дискурсу, як взаємодії комуніканта й реципієнта, наголошували вчені Г. Почепцов, А. Загнітко, Ю. Карпенко та ін. Досить слушно зауважує вчений Ю. Карпенко, що для впливу на аудиторію журналісти використовують різні тактики донесення інформації, різні прийоми та засоби її вербалізації, намагаючись впливати на читача за допомогою поєднання експресії і стандарту (Карпенко, 2018). Однак російська агресія і напад зумовили те, що автори почали забувати про стандарти журналістської етики й вдаватися до надзвичайної експресії у своїх творчих доробках.

Динамічність реагування газетного дискурсу на трагічні події в Україні яскраво репрезентує кардинальна зміна його контенту, способів подання інформації й ужитих для цього засобів вираження на початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію нашої держави в лютому 2022 р. Важливого значення набуло

питання, ЩО сказати аудиторії і ЯК саме, ЯКІ дібрати слова, щоб передати психологічний стан розпачу, тривоги й емоційного сплеску народу. Тому журналісти вдаються навіть до змалювання страшної навколишньої дійсності через тваринну семантику, що допомагає зрозуміти сенс жахів війни, зробити наочними і сенсорно пізнаваними образи ворога. «Уподібнення тваринам було і залишається досі онтологічною основою світогляду як первісної, так і сучасної людини», – вважає вчена Т. Єщенко, що цілком виправдано, адже завдяки використанню зоометафор можна красномовніше передати почуття й бурхливі емоції від реального буття українців (Єщенко, 2010:229). Відтак експресивні номінації, пов'язані з ворогом, мають негативно-іронічну конотацію, а також указують на неймовірну лють, жагучу ненависть до нього й рясніють на шпальтах газет оцінними лексемами та словосполученнями. Журналісти ніби вивільняють творчі потенції своєї мовної особистості через газетний текст, який є репрезентантом власної креативної індивідуальності. Автори намагаються «купувати» увагу читачів влучною алегорією, експресією, навмисним порушенням літературних норм і прагненням до свободи слова через стилістично знижену лексику.

За функційним характером зооморфна метафора, якою активно послуговуються журналісти, має декілька типів, що входять до означуваного метафоричного контексту:

1. Назва тварини. Людина, нація, країна, предмети або певні явища, подібні до цієї тварини за інтелектуальними здібностями, манерами поведінки, характером, зовнішніми ознаками. Трапляються і зоонімні фразеологізми, а також їхні трансформовані конструкції.

1.1. Зоометафори (назви тварин), напр.: *мавпа*, *коза*, *баран*, *осел*, *свиня*, *собака*, *лисиця*, *вовк*, *лев*, *кінь*, *миша*, *щур*, *пацюк*, *кіт*, *віл*, *олень*, *білка*, *лисиця*, *бобер*, *ведмідь*, *слон*, *бегемот*.

Порівняймо: «*Нова обкладинка Charlie Hebdo: мавпа-Путін мочиться на ядерну кнопку*» (Високий замок. – 02.03.2022), «*Для чого українці “водять козу” від хати до хати, чому козел – поганий, а коза – добра, та від якої породи цапа пішли кацани?*» (Високий замок. – 29.12.2014), «*А Зеленський не попросив вибачення ні за «Україну-повію», ані за «томос-термос», ані за «сеньйор голодомор», ані за українську армію, яку на сцені «95-го кварталу» зображували в образі тупого барана*» (Україна молода. – 18.08.2022), «*Зеленському знадобиться цап-відбувайло. І ним буде Шмигаль*» – політолог» (Gazeta.ua. – 21.09.2022), «*Не було б свиней біля корита,*

якби не барани біля урн» (Волинь. – 19.07.2019), «*Собаки путіна – в житті справжні свині*» (Галицьке слово. – 07.10.2022), «*Сьогодні Росія нагадує хижку лисицю, яка залізла на дах курятника і волає, що на неї напали кури – Джен Псакі*» (Час. – 02.02.2022), «*Бункерного пацюка з Кремля попросили прокоментувати інтерв'ю колишнього канцлера Німеччини Ангели Меркель газеті Die Zeit*» (Ракурс. – 09.12.2022), «*Розбиратися в деталях грізні цих пацюків немає сенсу. Але це надзвичайно позитивні сигнали про руйнування усталеної неформальної ієрархії влади у москві*» (Високий замок. – 29.12.2022), «*Людина-лев чи людина-шакал?*» (День. – 16.11.2022), «*Днями почув: «Перекладачка Єрмака на переговорах казала, що він бився за інтереси України, як лев»*» (Gazeta.ua. – 27.07.2022), «*Це благодійна гра-клікер, де котики ЗСУ, територіальної оборони та поліцейські звільняються рідну землю від рашистської навали*» (Час. – 12.07.2022), «*Наші захисники-герої воюють із ганебними мишами*» (Високий замок. – 2022. – 29 бер.), «*Свинособака. Львівський художник Василь Паляниця влучно зобразив російського солдата у вигляді свинособаки-мародера*» (Високий замок. – 2022. – 20 квіт.), «*Слід було доводити, що ти – адекватна людина, а не «олень»*». Морально гнобили так, що жити не хотілося. Генерали отримали нові посади, звання, нагороди, а солдати – каліцтва, домовини й тюремні строки» (Звягель. – 04.12.2020), «*Путін як білка в колесі біжить по гусеницях розбитого російського танка і вже видихається*» (Високий замок. – 29.08.2022), «*Бункерний щур загнаний в кут. Його час стрімко закінчується*» (Gazeta.ua. – 28.09.2022), «*Путін – щур у п'ятому куті*» (Високий замок. – 08.07.2022), «*Путін – захланий щур на українському зерні*» (Високий замок. – 01.08.2022), «*«Путін – щур із бомбою»: експерт оцінив можливість застосування ядерної зброї Росією*» (Gazeta.ua. – 01.09.2022), «*Там усілися делеговані ними слуги. Вірні і дресировані, як бійцівські пси. Вони є провідною силою в парламенті і протягом усього часу після Революції Гідності слухняно виконують волю хазяїв*» (Чорноморські новини. – 23.04.2016), «*Хоча були серед них і такі здорові, чисто бегемоти. І на обличчя дуже злі. Один з тих нерусских у мого сусіда труси три пари дібрав, а потім почав і жіночі труси пакувати*» (Ратуша. – 12.10.2022), «*Ясна справа: дарованим коням у зуби не зазирають, але до самих оцих “коней” Stridsvagn 103 варто придивитися*» (Час. – 07.01.2023), «*За рівнем впливу «РІА Новості» не до порівняння з тим же «Інтером». Це як Моська і слон*» (Високий замок. – 16.05.2018),

«Але замала овеча шкура для **ведмедя**. Не сховати під нею ні істинних намірів агресора, ні хижого вищеру» (Урядовий кур'єр. – 26.02.2020), «Російський паспорт чи «донбаський **кінь**»?» (Урядовий кур'єр. – 26.04.20219).

1.2. Зоометафори-орнітоніми (назви птахів), напр.: синиця, яструб, орел, голуб, сокола, ворона, індик, соловей, горобець, сокіл, зозуля, лелека, дятел, журавель, синиця, півень, курка, квочка. Пор.: «Оновлена, європейська Україна – **журавель** у небі, а можливість зараз і негайно нажитися – реальна **синиця**» (Чорноморські новини. – 23.04.2016), «**Сокіл** із Наддніпряниці. Льотчик-винищувач із Полтавщини Вадим Ворошилов за один виліт збив п'ять дронів-камікадзе, відвів свій уражений літак якнайдалі від населеного пункту й катапультувався» (Урядовий кур'єр. – 06.12.2022); «Перший **сокіл** – Ленін, другий **сокіл** – Сталін...» (Високий замок. – 12.11.2015), «Позивний «**Орел**» слід було заслужити» (Урядовий кур'єр. – 05.01.2023); «Віктор Голуб про **сіру ворону** війни» (Голос України. – 12.03.2022), «Легітимний **голуб** миру» (День. – 02.03.2018), «І збав нас, Боже, від **голубів-псевдомиротворців**, які пропонують завершити війну за один день, – пише музикант 43-річний Святослав Вакарчук» (Gazeta.ua. – 19.09.2018), «Історія до сліз: «Владика, **голуб** – це ти?..» (Волинь. – 03.09.2022), «Чи матюкаються **солов'ї**? Нецензурна лексика в часи війни» (Радіо Свобода. – 23.06.2022), «Доки **півень** не клюне, або Коли запрацює фактор готовності тероборони» (Проскурів. – 03.02.2022), «Добровольці були потрібні, щоб зупинити ворога, і стали зайвими, як тільки розпочалися торги у Мінську і вилупилася, як із яйця, підкинутого **зозулею** в чуже гніздо, політика «ні війни, ні миру» (Чорноморські новини. – 20.02.2016), «Не ріжте **курку**, що несе золоті яйця» (Урядовий кур'єр. – 30.05.2017); «Бо хто ж на Банковій стане різати **курку**, яка несе золоті яйця» (Час. – 13.01.2023), «Бо народ без неї – це як **курка** без голови» (День. – 13.02.2017), «Одне слово, те, що відбувається тепер, наприкінці зими хижим **яструбам війни** та брехливим ідеологам не могло привертися навіть у снах-жахах» (Урядовий кур'єр. – 11.06.2022), «Чому проросійським «**орлятам**» досі не підрізали крила, і які наслідки це матиме для України – у розмові з політичним експертом Михайлом Басарабом» (Високий замок. – 16.05.2018).

1.3. Зоометафори-іхтіоніми (назви риб), напр.: акула, щука, товстолобик, карась, золота рибка. Пор.: «Напередодні Дня журналіста, разом з **акулами** пера і мікрофону, воїни та податківці

виїхали на Памір» (Час. – 04.06.2015), «**Акула** пера у президентських сітках» (Україна молода. – 22.10.2014), «Просто треба обрати Президентом Джина (чи хто там ще може виконувати бажання?). І в жодному випадку не голосуйте за **Золоту Рибку**: в неї обмеження на кількість бажань» (Версії. – 30.03.2019), «А так, як кажуть в народі, на те вона і **щука** в річці, щоб **карась** не дрімив. Лише так, силою друкованого слова, Майданом тощо можна повпливати на тих, від кого залежить наше життя» (Полісся. – 02.12.2017), «Саакашвілі – це **щука**, яка не дасть Порошенкові дрімати...» (Високий замок. – 09.11.2016).

1.4. Зоометафори (назви плазунів, земноводних, моллюсків), напр.: змія, гад, гадюка, ящірка, крокодил, слимак. Пор.: «Миролюбні **гади**» (Дзеркало тижня. – 13.01.2017), «**Гади** москалі, вони завжди були агресивними, тупими й жорстокими...» (Україна молода. – 09.01.2019); «Стріляє, **гад**, прямо зі своїх позицій, розвертається і віткає...» (Волинь. – 2022. – 17 черв.); «За словами Влада Росса, дуже важливо, щоб переміг саме Сергій Собянін, оскільки «із цієї клоаки, всіх цих **змій та скорпіонів**» він є найбільш пристойним російських лідером» (Волинь. – 2022. – 26 груд.), «У нас поки з інформації тільки радіо та оце ви щось розкажете. Бийте їх, хлопці, до самого кінця, бо інакше ця **гадюка** відродиться – і знову приповзе» (Рагуша. – 12.10.2022), «Оцеї “безбашенний” танк – це чиста **рептилія** у металевому вигляді. Такий плякатиий “**крокодил**”, якого у високій траві, посеред кукурудзи, соняшників взагалі не видно. Ну, просто не танк, а **змія, крокодил, ядовита ящірка**, яка повзе поміж травами» (Час. – 07.01.2023).

1.5. Зоометафори (назви комах), напр.: жук, джміль, муха, трутень, саранча, бджола, тарган. Пор.: «Іспит, слава Богу, приймав дід Яценко. Той теж мав **мухи** в носі» (Gazeta.ua. – 23.09.2021), «Українці, як ті **бджоли**, самоорганізувалися миттєво» (Час. – 20.12.2014), «Українці нагадують **бджіл**. **Трутні** теж є. Але, не дай Боже, чужому запхати руку в наш вулик» (Gazeta.ua. – 27.04.2021), «**Трутні** у «телеку»» (Україна молода. – 20.11.2019), «Інформація, яка лине звідусіль, підтверджує, що ворог зібрав велику купу **саранчі** і тепер колонами, то тут, то там – суне її на нашу землю» (День. – 01.03.2022), «Усі завдання бойового льотчика – пов'язані з ураженням противника, зупиненням маси тієї орди, яка, як **саранча**, лізли у будинки, міста та до мирних українських людей» (Кременчуцька газета. – 20.06.2022), «15-річний хлопець із Чернігова розповів про пережите на війні ... то ми

чули вночі, як вони трошили хату, як **саранча** все виїдали» (Радіо Свобода. – 28.09.2022), «Росіяни, як **саранча**, сунуть в західному напрямку» (Україна молода. – 26.06.2022), «Але це зовсім не означає, що вусатий **тарган** уже готовий віддати якийсь конкретний наказ про вступ армії Білорусі у війну» (Gazeta.ua. – 10.10.2022), «У зрі необхідно здолати лідерів орків, таких як «дон», вусатий **тарган** і міністр непотрібних справ росії» (Час. – 12.07.2022), «Не дивлячись на зубожіння власного народу, білоруський **диктатор-колорад** в угоду кремлівському-терористу йде вірною дорогою в економічну, політичну та військову прірву» (Україна молода. – 23.12.2022).

1.6. Зоометафори (міфічні й доісторичні назви тварин), напр.: **дракон**, **монстр**, **циклоп**, **динозавр**, **кентавр**. Пор.: «Українці і московський **дракон**» (Голос України. – 09.06.2022), «У центрі Рівного з'явилися “зуби **дракона**”» (Волинь. – 2022. – 26 груд.), «Якщо дозволити Росії вийти непокараною, виросте ще більший **монстр**. Боюся, світ не може уявити, що можуть виплекати ці жорстокі брехливі дикуни» (Gazeta.ua. – 30.06.2022), «Кінець **монстра**: залишки КПУ поповнили список заборонених проросійських партій» (Україна молода. – 14.07.2022), «Це дублювання, але з різними стратегіями, бо кожна команда сама собі свою придумала, призводить до того, що **монстр** помирає від «тисячі порізів» (стара китайська стратагема), а одна з незалежно випущених (часто навмання) стріл ймовірно потрапить в око **дракона**. Але російська армія зустрілася з українським суспільством, і в такому протистоянні шансів у російській армії нема» (Високий замок. – 06.03.2022), «Все не нахлебеться **Циклоп**» (Високий замок. – 25.10.2022), «Убити **кентавра**: чому СБУ виконує невластиві їй функції та ігнорує серйозні загрози нацбезпеці» (Україна молода. – 14.09.2021), «Тупість російського **динозавра**. Йдеться про РФ – найбільшу за територією країну світу, головним експортним товаром якої є нафта і газ. Ця країна сама виглядає як гігантський **динозавр** з величезним тулубом і мікроскопічним мозком» (Час. – 06.05.2022).

2. Частина тіла тварин, напр.: **пазурі**, **роги**, **кігті**, **морда**, **писок**, **грива**, **клешні**, **копита**, **крила**, **щупальця**, **хвіст**. Пор.: «Дарма, що від коаліції лишилися **роги і копита**» (Чорноморські новини. – 23.04.2016), «От ... нахабні **морди!**» (Час. – 29.01.2022), «На честь Перемоги приготую десерт із **мордою** путіна» (Волинь. – 21.01.2023), «Бреше глава МЗС росії Лавров. Та коняча **морда** нещодавно на Петербурзькому економічному форумі заявила журналістам, що росія, мовляв, не

вторгалася в Україну...» (Звягель. – 22.08.2022), «Із рашистських **пазурів** вирвали дворазову олімпійську чемпіонку. Це відбулося в результаті обміну в'язнів» (Голос України. – 09.12.2022), «Говорив, що над Україною нависла двоголова тінь російського імперіалізму, яка тільки й чекає, щоб якнайшвидше запустити свої **пазурі** в живе тіло...» (Урядовий кур'єр. – 07.01.2023), «Росію можуть взяти «під **крило**» – волонтерка» (Gazeta.ua. – 22.01.2023), «Тепер цю фразу я чую від багатьох людей, кого зачепило чорне **крило** війни...» (Зоря. – 13.09.2022), «Війна зачепила чорним **крилом** і родину п'ятирічної Даринки Радченко» (Урядовий кур'єр. – 28.12.2022); «І жорстока війна не знищила «**щупалець** путінського міра» (Волинь. – 01.09.2022), «Може таки вже варто визначитись, чи українці таки вкоротять отим тварюкам їхні криваві **щупальця**» (День. – 16.03.2022), «На донбаські **щупальця** не вистачає ресурсів» (Gazeta.ua. – 10.07.2018), «Замість сильної руки є лише липка від страху путінська **клешня**» (Gazeta.ua. – 20.08.2022), «Якщо ми дозволимо путіну або його наступникові на кремлівському троні відростити свої відрубані **клешні**, просочені кров'ю українців, наступна війна буде неминуча, і цивілізований світ заплатить утричі більшу ціну, ніж сьогодні. Покладімо край російському фашизмові прямо зараз...» (Голос України. – 22.06.2022), «Українська армія вас б'є у **хвіст і гриву**» – Юценко звернувся до московсько-фашистських орків» (Gazeta.ua. – 04.05.2022), «Проте об Україну поцербилися **зуби**, надламалися **кігті**» (Урядовий кур'єр. – 26.02.2020).

3. Номінації житла тварин: **кубло**, **барліг**, **лігво**, **нора**. Зазначені лексеми спостерігаємо в прикладах: «Кандидат юридичних наук Григорій Омельченко виданню *sensor.net* розповів, як знищити зміїні **кубла** іранських «Шахідів» (Кременчуцька газета. – 22.10.2022), «**Кубло** ворожої артилерії» (Миг. – 22.12.2022), «Біля Мелітополя знищили чергове «**лігво** окупантів» (Gazeta.ua. – 12.12.2022), «Згодом повідомили, що містяни чули роботу місцевих партизанів, які буквально знищили **лігво** розпусти, яким хвацько користувалися вороги» (Волинь. – 30.08.2022), ««Завтра ж, тільки-но вдарять перші дзвони до утрені, побіжить він, не оглядаючись, підібгавши хвоста, до свого **барлога**», – написав секретар РНБО у соцмережах» (Високий замок. – 07.01.2023), «Будемо, однак, сподіватися, що у нашої влади, керівництва ЗСУ, інших силових структур вистачить здорового глузду, щоб прискорити загибель московії, повернути загарбані території й бути готовими до будь-яких варіантів розвитку подій,

найкращий з яких – добити ворога у його **норі**, не надто самозаспокоюватися здобутими перемогами. Найважче – попереду» (Вісті Ковельщини. – 22.09.2022).

4. Зоометафори із семантикою динаміки на кшталт: *брикатися*, *злягатися*, *шкіритися*, *гарчати*, *плести павутину*, *скалитися*, *звірити*, *скакати*, *повзати*, *гарцювати*, *показати зуби*. Порівняймо: «Тристороння домовленість важлива для нас тим, що у випадку, якщо Росія вкотре надумає **брикатися** і всупереч домовленостям виставить убивчі розцінки, її апетити втамує європейська спільнота» (Високий замок. – 02.11.2014), «Путінський режим, що намагався **злягатися** з трупом СРСР, отруївся його трубною отрутою і починає агонізувати» (Gazeta.ua. – 01.08.2022), «Хоч російська пропаганда нагадує побитого пса, вона продовжує хижко **гарчати** і **шкірити** ще гострі зуби» (Урядовий кур'єр. – 11.06.2022), «Центр стратегічних комунікацій разом з Texty.org.ua дослідили основні наративи ворога і з'ясували, як саме ворог **плете павутину** брехні і намагається схилити українців на свою сторону» (Високий замок. – 01.06.2022), «Півроку війни, а поранений медвідь і не думає здихати. Реве, загнаний в кут, і грізно **скалить зуби**. У чому сила Рашики?» (Gazeta.ua. – 02.09.2022), «Не думаю, що люди б так **озвірили**, якби не ці російські пропагандистські ресурси, адже вони «надресировані» на те, щоб цей психоз роздувати» (День. – 15.11.2019), «У Михайлівці на Запоріжжі окупанти **озвірили** через підлив складу боєприпасів» (Україна молода. – 26.11.2022), «Європа буде **скакати** від радості, якщо Київ через референдум відмовиться від Криму і Донбасу» (Gazeta.ua. – 07.02.2015), «Уся ця антиукраїнська гвардія надихається безкарністю, **гарцює** зі шашками наголо, скрипить про «скрепи» і замирення з Росією будь-якою ціною» (Високий замок. – 16.05.2018), «Вона закликала ЄС **показати зуби** Кремлю. «Відключіть Росію від SWIFT, заморозьте «Північний потік-2» і накладіть санкції на Путіна та його оточення. Станьте на захист України!» – закликала євродепутатка» (Урядовий кур'єр. – 15.12.2021), «**Ведмідь** показує **зуби** і попереджає, що його дратувати не можна. Проте не розуміє, що з ним у дражнилку не грають. Відсіч агресорові буде адекватною» (Урядовий кур'єр. – 26.02.2020).

5. Тваринна звуковимова: *гавкати*, *гарчати*, *ревти*, *волати*, *мукасти*, *мекати*. Пор.: «Іжі в Бацьки багато, але є одна проблема: там **гавкати** не дозволяють» (Волинь. – 06.02.2019), «Поблизу окупованого Маріуполя сердито **гар-**

чать і вгризаються ковшами в землю екскаватори. Насправді там продовжують рити могили для загиблих від російського «визволення» людей» (Урядовий кур'єр. – 20.07.2022), «Литовський євродепутат-ліберал Пятрас Ауштрявічюс назвав Росію **ведмедем**, який сердито **гарчить** на європейських кордонах і намагається нас **налякати**» (Урядовий кур'єр. – 15.12.2021), «Оминали увесь цей, мовби проклятий, край, над яким тепер зі страшним **ревом** літали міни, свистіли кулі та смертоносні потворні осколки, що здатні були навпіл розрубати людину» (Чорноморські новини. – 17.01.2015), «Як «мова ворожнечі» в російських медіа перетворилася на **мукування**» (День. – 10.02.2022), «Опір народу, наших Збройних сил змусив хижака змінювати тактику, прикидатися **овечкою**, яка ні трави чужої не їла, ні навіть не поглядала в чужий бік. Тільки й **мекала** про внутрішній конфлікт, громадянську війну і власну політичну цноту» (Урядовий кур'єр. – 26.02.2020), «І всі **мекання** про «там же наші громадяни» – це механізм для незаконного збагачення за рахунок контрабанди» (Україна молода. – 27.01.2017).

6. Процес полювання, риболовлі, спіймання здобичі на кшталт: *вполювати*, *заманити в пастку*, *капкан*, *спіймати на гачок*, *заарканивати*, *проковтнути наживку*. Спостерегаємо в таких прикладах: «ЗСУ на Харківщині **вполювали** ворожих танків більше, ніж має армія в Угорщині» (Gazeta.ua. – 15.09.2022), «Завдяки місцевій жительці вдалося **вполювати** навіть два «Буки» – зенітні ракетні комплекси. Окрім того, знищили станцію, яка глушила зв'язок» (Час. – 03.05.2022), «Але розмови про відступ росіян із міста можуть бути **пасткою**, щоб заманити українські війська у **пастку**» (Gazeta.ua. – 04.11.2022), «Українських прикордонників цинічно заманили **в пастку** російські «колеги» (Державна прикордонна служба України)» (Україна молода. – 10.10.2017), «Або хто, питається, **любі мої**, **заарканив** нас у боргову трясовину та закликав до пацифізму перед загарбниками?» (Україна молода. – 20.03.2019), «Але чи дійсно так просто **спіймати на гачок** інструменти обміну інформацією у 21-му столітті?» (Радіо Свобода. – 18.04.2018), «У Кремлі потирають руки – Зеленський **проковтнув наживку**» (Високий замок. – 11.12.2019), «Європа тоді **проковтнула цю наживку**» (Час. – 14.12.2018), «Більшість людей тоді **проковтнули наживку**, що Росія справді готується відрізати від України частину шахтарського краю і взяти її під контроль» (Урядовий кур'єр. – 26.04.20219), «Білоруси

в російському *капкані*: у прірву веде *диктатор-тарган*» (Україна молода. – 23.12.2022).

Усі експліковані зоометафори, тропейні конструкції, фразеологічні одиниці, а також їхні трансформовані версії в газетних текстах репрезентують різні емоційні стани журналістів і читачів: *гнів, смуток, тривогу, ненависть, лють, розчарування, роздратування, збудження, хвилювання, здивування, страх, страждання*, що викликано жажливою й нелюдською поведінкою ворога на території України. Адаже зоометафоричні перенесення омовлюють ціннісні характеристики об'єкта, який вони називають, а також виконують функцію атрактивності й інформативності реалій іманентного буття. Особливої експресії в сучасному газетному дискурсі набувають зоолексеми й фраземи, які використовують на позначення мужності, непокірності, волелюбства української нації та ницості, жалюгідності, недалекості ворога. Тваринний світ – це життєдайне джерело для натхнення українських журналістів, адже допомагає щирому омовленню найемоційніших станів свідомості в період соціальних змін і трансформацій.

Висновки та перспективи дослідження. На основі проаналізованого матеріалу узагальнено, що газетний текст – це вагомий комунікаційний канал атракції й кодування інформації для цільо-

вої аудиторії, а також формування суспільної думки, впливу на масову свідомість та отримання зворотнього зв'язку у процесі його декодування читачами. Основними рисами газетного дискурсу визначаємо його художню образність, аргументованість, надмірну емоційність через чутливість до соціальних криз, діалогічність, маніпулятивність, домінування експресії над стандартом. Журналісти активно послуговуються зоометафорами задля увізнення своїх текстів; змістовий вектор емотивних асоціацій часто визначено не властивостями самої тварини, а її «сприйняттям» у фольклорі, літературі, мистецтві, побуті. Лінгвістичні та екстралінгвістичні чинники сприяють національній маркованості системи асоціативної картини світу фауни. Ми довели, що всі експресивні зоонімації, пов'язані з ворогом, мають негативно-іронічну конотацію, а також указують на неймовірну лють, жагучу ненависть до нього й рясніють на шпальтах газет пейоративними оцінними лексемами та словосполученнями. Завдяки такому паралелізму виникають стійкі ланцюги асоціацій у дихотомії «свій-чужий», що закарбовуються в пам'яті сучасних поколінь. Перспективним, на нашу думку, є дослідження основних ознак майбутнього газетного дискурсу та специфіки зооморфної метафоризації українського тексту в нових реаліях перемоги України над агресивним супростатом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єщенко Т. Семантико-стилістичні типи метафор: теоретичний аспект. *Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка*. Донецьк : Український культурологічний центр, Східний видавничий дім, 2010. Т. 28. С. 224–239.
2. Загнітко А. Сучасний політичний газетний дискурс: риторика і синтаксис. *Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка*. Донецьк : Східний видавничий дім, 2007. Т. 16. С. 5–19.
3. Карпенко Ю. Газетний дискурс як тип масово-інформаційного дискурсу. *Studia-linguistica*. 2018. Вип. 12. С. 38–49. DOI: <https://doi.org/10.17721/StudLing2018.12.38-49>
4. Крижко О. А. Етнічні символи та стереотипи в українській зоонімній терміносистемі. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Лінгвістика і літературознавство : міжвузівський збірник наукових статей*. Київ ; Ніжин : Видавництво «Аспект-Поліграф», 2006. Вип. 11. С. 62–69.
5. Лазер-Паньків О. В. Особливості давньогрецької зооморфної метафори на позначення рис характеру людини. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2012. Вип. 41, ч. 2. С. 391–398.
6. Маслова Ю. Концептосфера гендерного дискурсу ЗМІ. *Нова інформаційна ситуація та тенденції альтернативного розвитку ЗМК в Україні*. Острого : Вид-во НаУ «Острозька академія», 2012. С. 57–69.
7. Маслова Ю. П. Проблема трактування дискурсу в сучасній лінгвістиці. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна*. 2012. Вип. 31. С. 67–70.
8. Маслова Ю. Риторика сучасного газетного українськомовного дискурсу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2022. Вип. 14 (82). С. 31–37.
9. Павлик Н. Лінгвостильові параметри україномовного газетного дискурсу. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2016. Вип. X. С. 96–101.
10. Попкова О. А. Сучасний газетний дискурс як сфера об'єктивації складних слів. *Мова*. 2020. № 33. URL : <http://mova.onu.edu.ua/article/view/206541>
11. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність (на матеріалах сучасної газетної публіцистики : монографія / за ред. В. Різуна. Київ, 2002. 392 с.
12. Шевченко І. Категорії дискурсу як евристична проблема. *Каразинські читання: Людина, мова, комунікація: матер. IX Міжнар. наук. конф. Харків, 2010. С. 336–338.*
13. Wodak Rut. *The Politics of Fear. What Right-Wing Populist Discourses Mean*. London : Sage, 2015. 248 p. DOI: 10.4135/9781446270073

REFERENCES

1. Karpenko, Yu. (2018). Hazetnyy diskurs yak typ masovo-informatsiynoho diskursu [Newspaper discourse as a type of mass information discourse]. *Studia-linguistica*, 12, 38–49. DOI: <https://doi.org/10.17721/StudLing2018.12.38-49> [in Ukrainian].
2. Kryzhko, O. A. (2006). Etnichni symvoly ta stereotypy v ukrayins'kiy zoonimniy terminosystemi [Ethnic symbols and stereotypes in the Ukrainian zoonymic terminology]. *Aktual'ni problemy slov'yans'koyi filolohiyi. Lihvistyka i literaturoznavstvo [Actual problems of Slavic philology. Linguistics and literary studies]*. Kyiv; Nizhyn: Vydavnytstvo "Aspekt-Polihraf", 11, 62–69 [in Ukrainian].
3. Lazer-Pan'kiv, O. V. (2012). Osoblyvosti davn'ohrets'koyi zoomorfnoyi metafory na poznachennya rys kharakteru lyudyny [Peculiarities of the ancient Greek zoomorphic metaphor for character traits of a person]. *Movni i kontseptual'ni kartyny svitu [Language and conceptual worldviews]*, 41, 2, 391–398 [in Ukrainian].
4. Maslova, Yu. P. (2012). Problema traktuvannya diskursu v suchasniy lnhvistytsi [The problem of discourse interpretation in modern linguistics]. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademiya". Seriya : Filolohichna [Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Series "Philology"]*, 31, 67–70 [in Ukrainian].
5. Maslova, Yu. (2012). Kontseptosfera hendernoho diskursu ZMI [The conceptual sphere of media gender discourse]. *Nova informatsiyna sytuatsiya ta tendentsiyi al'ternatyvnoho rozvytku ZMK v Ukrayini [The new information situation and trends in alternative media development in Ukraine]*. Ostroh: Vyd-vo NaU "Ostroz'ka akademiya", 57–69 [in Ukrainian].
6. Maslova, Yu. (2022). Rytoryka suchasnoho hazetnoho ukrayins'komovnoho diskursu [Rhetoric of modern Ukrainian-language newspaper discourse]. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiya». Seriya «Filolohiya» [Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Series "Philology"]*, 14 (82), 31–37 [in Ukrainian].
7. Pavlyk, N. (2016). Lihvostyl'ovi parametry ukrayinomovnoho hazetnoho diskursu [Linguistic parameters of Ukrainian-language newspaper discourse]. *Naukovi zapysky Berdyans'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu [Scientific notes of Berdiansk State Pedagogical University]*, X, 96–101 [in Ukrainian].
8. Popkova, O. A. (2020). Suchasnyy hazetnyy diskurs yak sfera ob'yektyvatsiyi skladnykh sliv [Modern newspaper discourse as a field of complex word objectivation]. *Mova [Language]*, 33, URL: <http://mova.onu.edu.ua/article/view/206541> [in Ukrainian].
9. Serazhym, K. (2002). Diskurs yak sotsiolinhval'ne yavlyshche: metodolohiya, arkhitektonika, variatyvnist' (na materialakh suchasnoyi hazetnoyi publitsystyky [Discourse as a sociolinguistic phenomenon: methodology, architecture, variability (on the materials of modern newspaper journalism): monohrafiya / V. Rizun (Ed.). Kyiv [in Ukrainian].
10. Shevchenko, I. (2010). Katchoriyi diskursu yak evrystychna problema [Categories of discourse as a heuristic problem]. Karazins'ki chytannya: *Lyudyna, mova, komunikatsiya: mater. IX Mizhnar. nauk. konf. [Karazin readings: Man, language, communication: materials of IX International scientific conference]*. Kharkiv. 336–338 [in Ukrainian].
11. Wodak, R. (2015). *The Politics of Fear. What Right-Wing Populist Discourses Mean*. London: Sage. DOI: 10.4135/9781446270073 [in English].
12. Yeshchenko, T. (2010). Semantyko-stylistychni typy metafor: teoretychnyy aspekt [Semantic and stylistic types of metaphors: theoretical aspect]. *Donets'kyy visnyk Naukovoho tovarystva im. Shevchenka [Donetsk Bulletin of the Scientific Society named after Shevchenko]*. Donets'k: Ukrayins'kyy kul'turolohichnyy tsentr, Skhidnyy vydavnychyy dim, 28, 224–239 [in Ukrainian].
13. Zahnitko, A. (2007). Suchasnyy politychnyy hazetnyy diskurs: rytoryka i syntaksys [Modern political newspaper discourse: rhetoric and syntax]. *Donets'kyy visnyk Naukovoho tovarystva im. Shevchenka [Donetsk Bulletin of the Scientific Society named after Shevchenko]*. Donets'k: Skhidnyy vydavnychyy dim, 16, 5–19 [in Ukrainian].